

יג

כג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כָּתֹב זֹאת זִכְרוֹן בַּסֵּפֶר וְשִׁים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ נָא מַפְטִיר  
כד כִּי־מַחֲהָ אֶמְחֶה אֶת־זִכְרְ עַמְלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם: וַיְבִן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא  
כה שְׁמוֹ יְהוָה | נְסִי: וַיֹּאמֶר כִּי־יָד עַל־כַּסֵּי יְהוָה מִלְחָמָה לִיהוָה בַּעַמְלֶק מִדֹּר  
דר:

יד

א וַיִּשְׁמַע יְתֵרוֹ כֹּהֵן מִדִּין חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה נב וְיֵתֵרוֹ  
ב וְלִישְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי־הוֹצִיא יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם: וַיִּקַּח יְתֵרוֹ חֹתֵן  
ג מֹשֶׁה אֶת־צִפְרָה אֵשֶׁת מֹשֶׁה אַחֵר שְׁלוּחֶיהָ: וְאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שָׁם  
ד הָאֶחָד גֵּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיהָ: וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר  
ה כִּי־אֱלֹהֵי אָבִי בַּעֲזָרִי וַיִּצְלַנִי מִחֶרֶב פְּרָעָה: וַיָּבֹא יְתֵרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו

## תרגום אונקלוס

כג ואמר יי למשה כתוב דא דזכרנא בספרא ושו קדם יהושע ארי ממחא אמחי ית דזכרניה דעמלק מתחות שמיא:  
כד ובנא משה מדבחא ופלח עלוהי קדם יי דעבד ליה נסין: כה ואמר בשבועה אמירא דא מן קדם דחילא דשכינתיה על  
כז פורסי יקרא דעתידי דיתגח קרבא קדם יי בדבית עמלק לשיציותהון מדרי עלמא:  
א ושמע יתרו רבא דמדין חמוהי דמשה ית כל דעבד יי למשה ולישראל עמיה ארי אפיק יי ית ישראל ממצרים: ב ודבר  
יתרו חמוהי דמשה ית צפורה אתת משה בתר דשלחה: ג וית תרין בנהא דשום חד גרשום ארי אמר דיר הויתי בארע  
נדכראה: ד ושום חד אליעזר ארי אלהיה דאבא הוה בסעדי ושיזבני מחרבא דפרעה: ה ואתא יתרו חמוהי דמשה ובנוהי

## פירוש רש"י

נקראו לו: רעואל, יתר, יתרו, חובב, חבר, קיני, פוטיאל. יתר – על שם שיתר פרשה אחת בתורה ואתה תחזה' (לקמן פסוק כא); יתרו – לכשתגיר וקים המצות הוסיפו לו אות אחת על שמו; חובב – שחבב את התורה; חובב הוא יתרו, שנאמר 'מבני חבב חתן משה' (שופטים ג:יב). ויש אומרים רעואל אביו של יתרו היה, ומהו אומר: 'ותבאנה אל רעואל אביהן' (לעיל א:מ)? שהתינוקות קורין לאבי אביהן 'אבא'. בספרי: חתן משה. כאן היה יתרו מתכבד במשה: אני חותן המלך! ולשעבר היה משה תולה הגדלה בחמיו, שנאמר 'וישב אל יתר חתנו' (לעיל ג:א): למשה ולישראל. שקל משה כנגד כל ישראל: את כל אשר עשה. להם בירידת המן ובבאר ובעמלק: כי הוציא ה' וגו'. זו גדולה על כלם: (ב) אחר שלוחיה. כשאמר לו הקדוש ברוך הוא במדין 'לך שב מצרים' – ויקח משה את אשתו ואת בניו וגו' (שם ב:ג), ויצא אהרן לקראתו 'ויפגשוהו בהר האלהים' (שם י). אמר לו: מי הם הללו? אמר לו: זו היא אשתי שנשאתי במדין ואלו בני. אמר לו: והיכן אתה מוליכן? אמר לו: למצרים. אמר לו: על הראשונים אנו מצטערים, ואתה בא להוסיף עליהם! אמר לה: לכי לבית אביך! נטלה שני בניה והלכה לה: (ד) ויצלני מחרב פרעה. כשגלו דתן ואבירם על דבר המצרי ובקש להרג את משה נעשה צוארו כעמוד של שיש:

(כג) כתב זאת זכרון. שבא עמלק להזדוג לישראל קדם לכל האמות: ושים באזני יהושע. המכניס את ישראל לארץ שיצוה את ישראל לשלם לו את גמולו; כאן נרמז לו למשה שיהושע מכניס את ישראל לארץ: כי מחה אמהה. לכה אני מזהירך בן, כי חפץ אני למחותו: (כד) ויקרא שמו. של מזבח: ה' נסי. הקדוש ברוך הוא עשה לנו כאן נס, לא שהמזבח קרוי ה', אלא המזכיר שמו של מזבח, זוכר את הנס שעשה המקום – ה' הוא נס שלנו: (כה) ויאמר. משה: כי יד על כס יה. ידו של הקדוש ברוך הוא הורמה לשבע בכסאו להיות לו מלחמה ואיבה בעמלק עולמית; ומהו 'כס' ולא נאמר 'כסא'? ואף השם נחלק לחציו? – נשבע הקדוש ברוך הוא שאין שמו שלם ואין כסאו שלם, עד שימחה שמו של עשו [ויג עמלק] כלו, וכשימחה שמו יהיה השם שלם והכסא שלם, שנאמר 'האויב תמו חרבות לנצח' (תהלים סדר א פסוק צה, מזמור ט שלנו פסוק ז) – זהו עשו [ויג עמלק] שכתוב בו 'ועברתו שמרה נצח' (תרי עשר, עמוס, ה:לח) 'וערים נתשת אבד זכרם המה' (תהלים שם), מהו אומר אחריו? 'וה' לעולם ישב' (שם צו, ה בהתאמה) – הרי השם שלם, 'כונן למשפט כסאו' (שם) – הרי הכסא שלם:

סדר יד (א) וישמע יתרו. מה שמועה שמע ובא? קריעת ים סוף ומלחמת עמלק: יתרו. שבעה שמות

סדר יג פותח בגערת ה' על חילול שבת, וכך בהפטר (ישעיה כג:מז–כד:כב) אם־תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי... כי אם־עונתיכם היו מבדלים בינכם לבין אלהיכם... ובא לציון גואל ולשבי פשע ביצקב נאם ה':

יד

ו וַאֲשֶׁתוֹ אֶל-מֹשֶׁה אֶל-הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר-הוּא חָנָה שָׁם הָרַחֵלֵהִים: וַיֹּאמֶר יתרו  
 ז אֶל-מֹשֶׁה אֲנִי חֲתָנְךָ יִתְרוֹ בֶּאֱלֶיךָ וְאֶשְׁתֶּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּה: וַיֵּצֵא מֹשֶׁה  
 ח לַקְרָאת חֲתָנּוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּשְׁקֻלוּ וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ-לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ  
 ט הָאֵהָלָה: וַיִּסְפֹּר מֹשֶׁה לְחֲתָנּוֹ אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעָה וּלְמִצְרַיִם  
 ט על אֹדֶת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל-הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מָצְאתֶם בְּדֶרֶךְ וַיִּצְלַם יְהוָה: וַיַּחֲדֹ  
 י יִתְרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵצִילוֹ מִיַּד  
 יא מִצְרַיִם: וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הֵצִיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד  
 יב פָּרְעָה אֲשֶׁר הֵצִיל אֶת-הָעָם מִתַּחַת יַד-מִצְרַיִם: עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי-גָדוֹל  
 יג יְהוָה מִכָּל-הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר זָדוּ עָלֵיהֶם: וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֲתָן מֹשֶ�ה  
 עֲלָה וּזְבָחִים לָאֱלֹהִים וַיָּבֹא אֶהָרֶן וְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל-לֶחֶם עִם-חֲתָן  
 יד מֹשֶׁה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים: וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לְשֹׁפֵט אֶת-הָעָם וַיַּעֲמֵד

שני ב

## תרגום אונקלוס

וַאֲתִתִּיהָ לְוֹת מֹשֶׁה לְמִדְבָּרָא דְּהוּא שְׂרִי תַמָּן לְטוּרָא דְּאִתְגַּלִּי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּי: ו וַאֲמַר לְמֹשֶׁה אֲנָא חֲמוּדָא יִתְרוֹ אֲתִי לְוֹתָךְ  
 וְאִתְתָּךְ וְתִרְיָן בְּנֵהָ עִמָּה: ז וַנִּפֶק מֹשֶׁה לְקַדְמוֹת חֲמוּדִי וְסָגִיד וְנָשִׁיק לִיהָ וּשְׁאִילוּ גִבְרָא לְחִבְרִיהָ לְשָׁלוֹם וְעָאָלוּ לְמִשְׁכָּנָא:  
 ח וְאִשְׁתַּעֲי מֹשֶׁה לְחֲמוּדִי יֵת כָּל דְּעָבֵד יֵי לְפָרְעָה וּלְמִצְרַאִי עַל עֵיִסְקָא יִשְׂרָאֵל יֵת כָּל עֲקֵתָא דְּאִשְׁכַּחְתָּנוּן בְּאִוְרָחָא וּשְׁיִזְבְּנוּן  
 י: ט וְחָדִי יִתְרוֹ עַל כָּל טַבְתָּא דְּעָבֵד יֵי לְיִשְׂרָאֵל דְּשְׁיִזְבְּנוּן מִיָּדָא דְּמִצְרַאִי: י וַאֲמַר יִתְרוֹ בְּרִיךְ יֵי דְּשְׁיִזְבִּי יִתְכּוֹן מִיָּדָא  
 דְּמִצְרַאִי וּמִיָּדָא דְּפָרְעָה דְּשְׁיִזְבִּי יֵת עִמָּא מִתַּחַת מְרוֹת מִצְרַאִי: יא כַּעַן יִדְעָנָא אֲרִי רַב יֵי וְלִית אֵלָה בְּרַ מִיָּה אֲרִי בְּפִתְגָמָא  
 דְּחִשְׁבּוֹ מִצְרַאִי לְמִדָּן יֵת יִשְׂרָאֵל בִּיהָ דְּנִינּוּן: יב וְקָרִיב יִתְרוֹ חֲמוּדִי דְּמֹשֶׁה עֲלוֹן וְנִכְסֵת קוּדְשִׁין קָדָם יֵי וְאִתָּא אֶהָרֶן  
 וְכָל סְבִי יִשְׂרָאֵל לְמִיכַל לְחֵמָא עִם חֲמוּדִי דְּמֹשֶׁה קָדָם יֵי: יג וְהָיָה בְּיוֹמָא דְּבִתְרוּהִי וַיְתִיב מֹשֶׁה לְמִדָּן יֵת עִמָּא וְקָם  
 פִּירוּשׁ רְשִׁי

ה' אֶל הַמִּדְבָּר. אף אֲנִי יוֹדְעִים שֶׁבַּמִּדְבָּר הָיוּ. אֶלָּא  
 בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל יִתְרוֹ דִּבְרַת הַכְּתוּב, שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בְּכַבּוֹדוֹ  
 שֶׁל עוֹלָם, וְנִדְּבָו לָבוֹ לְצֵאת אֶל הַמִּדְבָּר, מְקוֹם תְּהִיָּה,  
 לְשִׁמְעַת דְּבָרֵי תוֹרָה: (ו) וַיֹּאמֶר אֶל מֹשֶׁה. עַל יְדֵי  
 שְׁלִיחִי: אֲנִי חֲתָנְךָ יִתְרוֹ וגו'. אִם אֵין אִתָּה יוֹצֵא בְּגִינִי,  
 צֵא בְּגִין אֲשֶׁתְּךָ, וְאִם אֵין אִתָּה יוֹצֵא בְּגִין אֲשֶׁתְּךָ, צֵא  
 בְּגִין שְׁנֵי בָנֶיהָ: (ז) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה. כְּבוֹד גָּדוֹל נִתְּכַבֵּד  
 יִתְרוֹ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה: כִּינּוֹן שֶׁיֵּצֵא מֹשֶׁה יֵצֵא אֶהָרֶן נָדָב  
 וְאֶבִּיהוּא, וּמִי הוּא שְׂרָאָה אֵת אֱלֹו יוֹצֵאִין – וְלֹא  
 יֵצֵא? : וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּשְׁקֻלוּ. אֵינִי יוֹדֵעַ מִי הִשְׁתַּחֲוָה לְמִי?  
 כִּשְׁהוּא אוֹמֵר 'אִישׁ לְרֵעֵהוּ' מִי הִקְרוֹי אִישׁ? – זֶה  
 מֹשֶׁה, שְׁנֹאֲמַר 'וְהָאִישׁ מֹשֶׁה' (בַּמִּדְבָּר יֵא: טו:): (ח) וַיִּסְפֹּר  
 מֹשֶׁה לְחֲתָנּוֹ. לְמִשְׁךְ אֵת לָבוֹ לְקָרְבוֹ לְתוֹרָה: אֵת כָּל  
 הַתְּלָאָה. שְׁעַל הַיָּם וְשֶׁל עֲמָלָה: הַתְּלָאָה. לְמִ"ד אֶל"ף  
 מִן הַיָּסוֹד שֶׁל תְּבֵה, וְהַתְּ"ו הוּא תִקּוֹן וַיִּסּוֹד הַנּוֹפֵל  
 מִמֶּנּוּ לְפָרְקִים. וְכֵן תְּרוּמָה, תְּנוּפָה, תְּקוּמָה, תְּנוּאָה:  
 (ט) וַיַּחֲדֹ יִתְרוֹ. וַיִּשְׁמַח יִתְרוֹ, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ; וּמִדְרָשׁוֹ:  
 נַעֲשֶׂה בְּשֵׁר חֲדוּדִין חֲדוּדִין, מִצֵּר עַל אֲבוּד מִצְרַיִם;  
 הֵינִי דְּאִמְרֵי אֲנָשִׁי: 'גִּיּוּרָא – עַד עֲשָׂרָה דְּרִי לֹא  
 תִּבְזִי אֲרַמָּאָה בְּאִפְּיָה: עַל כָּל הַטּוֹבָה. טוֹבַת הַמֶּן  
 וְהַבָּאָר וְהַתּוֹרָה. וְעַל כָּלָּן 'אֲשֶׁר הֵצִילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם',  
 עַד עַכְשָׁו לֹא הָיָה עֹבֵד יָכוֹל לְכַרֵּחַ מִמִּצְרַיִם, שֶׁהִיָּתָה  
 הָאֲרֶץ מְסֻגָּרָה, וְאֵלּוֹ יֵצְאוּ שְׁשִׁים רַבּוֹא: (י) אֲשֶׁר  
 הֵצִיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם. אֲמָה קָשָׁה: וּמִיָּד פָּרְעָה. מִלֶּךְ  
 קָשָׁה: מִתַּחַת יַד מִצְרַיִם. כְּתַרְגוּמוֹ, לְשׁוֹן רִדּוּי וּמְרוֹת,

יד

יד

יתרו

הָעַם עַל־מֹשֶׁה מִן־הַבֶּקֶר עַד־הָעֶרֶב: וַיֵּרָא חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת כָּל־אֲשֶׁר־הוּא  
עָשָׂה לָעָם וַיֹּאמֶר מֶה־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם מִדּוּעַ אַתָּה  
טו יוֹשֵׁב לְבִדְדָךְ וְכָל־הָעָם נֹצֵב עָלֶיךָ מִן־בֶּקֶר עַד־עֶרֶב: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹתְנֹו  
טז כִּי־יָבֹא אֵלַי הָעָם לְדֹרֵשׁ אֱלֹהִים: כִּי־יְהִי־לָהֶם דְּבָר בָּא אֵלַי וְשִׁפְטֹתַי  
יז בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת־חֻקֵּי הָאֱלֹהִים וְאֶת־תּוֹרֹתָיו: וַיֹּאמֶר  
יח חֹתֵן מֹשֶׁה אֵלָיו לֹא־טוֹב הַדְּבָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה: נָכַל תִּבָּל גַּם־אַתָּה  
גַּם־הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ כִּי־כָבֵד מִמֶּךָ הַדְּבָר לֹא־תוּכַל עֲשֹׂהוּ לְבִדְדָךְ:  
יט עֲתָה שָׁמַע בְּקִלִּי אִיעֲצֹךָ וִיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ הֲיִה אַתָּה לָעָם מוֹל הָאֱלֹהִים  
כ וְהִבַּאת אַתָּה אֶת־הַדְּבָרִים אֶל־הָאֱלֹהִים: וְהִזְהַרְתָּה אֹתָהֶם אֶת־הַחֻקִּים  
וְאֶת־הַתּוֹרָה וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת־הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָּהּ וְאֶת־הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר  
כא יַעֲשׂוּן: וְאַתָּה תַּחֲזֶה מִכָּל־הָעָם אֲנָשִׁי־חַיִּל יִרְאִי אֱלֹהִים אֲנָשִׁי אֲמַת שְׂנָאִי  
בָּצַע וְשָׁמַת עֲלֵהֶם שְׂרֵי אֲלָפִים שְׂרֵי מֵאוֹת שְׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׂרֵי עֶשְׂרֵת:

## תרגום אונקלוס

עמא עלויהי דמשה מן צפרא עד רמשא: יד וחזא חמוהי דמשה ית כל דהוא עביד לעמא ואמר מא פתגמא הדין  
דאת עביד לעמא מדין את יתיב בלחודך וכל עמא קימין עלוך מן צפרא עד רמשא: טו ואמר משה לחמוהי ארי  
אתן לוהי עמא למתבע אוילפן מן קדם יי: טז כד הוי להון דינא אתן לוהי ודאיננא בין גוברא ובין חברה ומהודענא  
להון ית קימא די וית אורייתיה: יז ואמר חמוהי דמשה ליה לא תקין פתגמא דאת עביד: יח מלאה תלאי אף את  
אף עמא הדין דעמך ארי יקיר מנך פתגמא לא תכול למעבדיה בלחודך: יט כען קביל מני אמלכנך ויהי מימרא די  
בסעך הוי את לעמא תבע אוילפן מן קדם יי ותהי מיתא את ית פתגמא לקדם יי: כ ותזהר יתהון ית קימא וית  
אורייתא ותהודע להון ית אורחא דיהכון בה וית עובדא דיעבדון: כא ואת תחזי מכל עמא גוברין דחילא דחילא די  
גוברין דקשוט דסנן לקבלא ממון ותמני עליהון רבני אלפי רבני מאותא רבני חמשיין ורבני עשורייתא:

## פירוש רש"י

חֹתֵן מֹשֶׁה. דרך כבוד קוראו הפתוב, חותנו של  
מֹשֶׁה: (יח) נבל תבל. כתר גומו. ולשונו לשון  
כְּמִישָׁה פלייטרא בלעז, כמו 'והעלה נבל' (ירמיה  
ה:כה), 'כנבל עלה מגפן וגו' (ישעיה יג:לא) – שהוא  
כְּמוֹשׁ על ידי חמה ועל ידי קרח וכחו תש ונלאה:  
גם אתה. לרבות אהרן וחור ושבעים זקנים:  
כִּי כָבֵד מִמֶּךָ. כבדו רב יותר מכחך: (יט) אִיעֲצֹךָ  
וְיִהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ. בעצה, אמר לו: צא המלך  
בגבורה. היה אתה לעם מול האלהים. שליח ומליץ  
בֵּינוֹתָם לְמָקוֹם וְשׂוֹאֵל מִשְׁפָּטִים מֵאֲתָנָה: את  
הַדְּבָרִים. דברי ריבותם: (כא) וְאַתָּה תַּחֲזֶה. ברוח  
הַקֹּדֶשׁ שֶׁעָלֶיךָ: אֲנָשִׁי חַיִּל. עשירים, שאין צריכין  
לְהַחֲנִיף וּלְהַפִּיר פָּנִים: אֲנָשִׁי אֲמַת. אלו בעלי  
הַבְּטָחָה שֶׁהֵם כְּדֹאִי לִסְמוֹךְ עַל דְּבָרֵיהֶם, שֶׁעַל יְדֵי  
כֹּךְ יֵהִיו דְּבָרֵיהֶם נִשְׁמָעִים: שְׂנָאִי בָּצַע. שְׂשׂוֹנְאִין  
אֶת מְמוֹנָם בְּדִין, כִּהְיָא דְאֲמִרִינן 'כָּל דִּינָא  
דְּמִפְקִין מְמוֹנָא מְנִיָּה בְּדִינָא לָאו דִּינָא הוּא':  
שְׂרֵי אֲלָפִים. הם היו שש מאות שרים לשש מאות  
אֵלֶּף: שְׂרֵי מֵאוֹת. ששת אלפים היו: שְׂרֵי  
חֲמִשִּׁים. שנים עשר אלף: וְשְׂרֵי עֶשְׂרֵת. ששים אלף:

נֹאמֶר כֵּאֵן 'וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת חֹתְנֹו' (להלן פסוק כז)  
וּמִצִּינוּ בְּמִסַּע הַדְּגָלִים שֶׁאֵמַר לוֹ מֹשֶׁה 'נִסְעִים  
אֲנַחְנוּ אֶל הַמָּקוֹם וְגו' אֵל נָא תַעֲזֹב אֶתְנוּ' (במדבר  
ט:כט, לא), וְאֵם זֶה קֹדֶם מִתֵּן תּוֹרָה, מִשְׁשַׁלְחוֹ  
וְהַלֵּךְ הֵיכָן מִצִּינוּ שֶׁחֲזַר? וְאֵם תֹּאמַר: שֵׁם לֹא  
נֹאמֶר יִתְרוֹ אֶלָּא חוֹכֵב, וּבְנֹו שֶׁל יִתְרוֹ הִיָּה! הוּא  
חוֹכֵב הוּא יִתְרוֹ שֶׁהָיָה כְּתִיב 'מִבְּנֵי חֹכֵב חֹתֵן  
מֹשֶׁה' (שופטים ג:יב): וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה וְגו' וַיַּעֲמֵד הָעָם. יוֹשֵׁב  
כְּמִלֵּךְ וְכֵלֶן עוֹמְדִים, וְהַקְשָׁה הַדְּבָר לִיתְרוֹ שֶׁהִיָּה  
מְזוֹלָז בְּכַבּוֹדֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְהוֹכִיחוֹ עַל כֹּךְ,  
שֶׁנֹּאמֶר 'מִדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבִדְדָךְ וְכָל הָעָם נֹצֵבִים?  
מִן הַבֶּקֶר עַד הָעֶרֶב. אֲפָשֶׁר לוֹמַר כֵּן? אֶלָּא כָּל דִּין  
שֶׁדִּין דִּין אֲמַת לֵאמֹתוֹ אֲפִלוּ שְׁעָה אַחַת, מַעֲלָה  
עָלָיו הַפְּתוּב כֹּאֲלוֹ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה כָּל הַיּוֹם,  
וְכֹאֲלוֹ נִעֲשֶׂה שְׁתֵּף לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשֵׂה  
בְּרֵאשִׁית שֶׁנֹּאמֶר בּוֹ 'וְיִהְיֶה עָרֵב וְיִהְיֶה בֶקֶר יוֹם אֶחָד'  
(בראשית א:ה): (טו) כִּי יָבֹא. כִּי בָא. לְשׁוֹן הוּא:  
לְדֹרֵשׁ אֱלֹהִים. כְּתַרְגוּמוֹ 'לְמַתְבַּע אוֹלְפָן',  
לְשֹׂאֵל תִּלְמוּד מִפִּי הַגְּבוּרָה: (יז) כִּי יְהִי־לָהֶם  
דְּבָר. מִי שִׁיְהִיָּה לוֹ הַדְּבָר 'בָּא אֵלַי': (יז) וַיֹּאמֶר

יד

כב וּשְׁפֹטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת וְהָיָה כָל־הַדָּבָר הַגָּדוֹל יָבִיאוּ אֵלֶיךָ וְכָל־הַדָּבָר

יתרו

כג הַקָּטָן יִשְׁפֹטוּ־הֶם וְהָקֵל מֵעֲלֶיךָ וַנִּשְׂאוּ אֹתָךְ: אִם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה תַּעֲשֶׂה

וכוונת אלהים ויכלת עמך וגם כל־העם הזה על־מקמו יבא בשלום:

כד, כה וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל חֲתָנּוֹ וַיַּעַשׂ כֹּל אֲשֶׁר אָמַר: וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אֲנָשִׁי־חֵיל

שלישי

מכל־ישראל ויתן אתם ראשים על־העם שרי אלפים שרי מאות שרי

כו חמשים ושרי עשרות: וּשְׁפֹטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת אֶת־הַדָּבָר הַקָּשֶׁה

כז יביאון אל־משה וכל־הדבר הקטן ישפוטו הם: וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת־חֲתָנּוֹ

וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל־אֲרָצוֹ:

כח בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לָצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבָּר נג רביעי ג

כט סיני: וַיַּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבָּר סִינִי וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר וַיַּחֲזֶן־שָׁם יִשְׂרָאֵל

ל נגד ההר: וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן־הָהָר לֵאמֹר כֹּה

לא תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתֹאמַר לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל: אֲתֶם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי

## תרגום אונקלוס

כב וידינון ית עמא בכל עדן ויהי כל פתגם רב ייתון לוֹתֶךָ וכל פתגם זעיר ידינון אנון ויִיקִלּוֹן מִנֶּךָ ויסוֹבֵרוֹן עִמָּךְ: כג אם ית פתגמא הדין תעביד ויפקדנך יי ותכול למקם ואף כל עמא הדין על אתריה יחך בשלם: כד וקביל משה למימר חמוהי ועבד כל דאמר: כה ובחר משה גוברין דחילא מכל ישראל ומני יתהון רישין על עמא רבני אלפי רבני מאותא רבני חמשין ורבני עשוריי־תא: כו ודינין ית עמא בכל עדן ית פתגם קשי מיתן לוֹת משה וכל פתגם זעיר דינין אנון: כז ושלח משה ית חמוהי ואזל ליה לארעיה: כח בירחא תליתאה למפק בני ישראל מארעא דמצרים ביוםא הדין אתו למדברא דסיני: כט ונטלו מרפידים ואתו למדברא דסיני ושרו במדברא ושרא תמן ישראל לקביל טורא: ל ומשה סליק לקדם יי וקרא ליה יי מן טורא למימר בדין תימר לבית יעקב ותחוי לבני ישראל: לא אתון חזיתון דעבדי

## פירוש רש"י

(כב) וּשְׁפֹטוּ. 'וידינון', לשון צווי: והקל מעליך. דבר זה להקל מעליך. 'והקל' כמו 'והכבד את לבו' (לעיל ה:לג) 'והכות את מואב' (מלכים כ: לה) – לשון הנה: (כג) וַיַּחֲזֶן אֱלֹהִים וַיִּכְלֹת עַמְּךָ. המלך בגבורה, אם יצוה אותך לעשות כן תוכל עמך, ואם יעכב על ידך לא תוכל לעמך: וגם כל העם הזה, אהרן, נדב ואביהוא ושבעים זקנים הנלוים עתה עמך: (כו) וּשְׁפֹטוּ. ודינין ית עמא: עמא: יביאון. מיתן: ישפוטו הם. כמו 'ישפוט'. וכן 'לא תעבורי' (רות פסוק ל) כמו 'לא תעברי'. ותרגומו 'דינין אנון'. מקראות העליונים (לעיל פסוק כב) היו לשון צווי, לכך מתרגמין 'וידינון', 'ייתון', 'ידינון', ומקראות הללו לשון עשייה: (כז) וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל אֲרָצוֹ. לגיר בני משפחתו: (כח) בַּיּוֹם הַזֶּה. בראש חדש. לא היה צריך לכתב אלא 'ביום ההוא' – מהו 'ביום הזה'? שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאלו היום נתנו [ויג נתנם]: (כט) וַיַּסְעוּ מִרְפִּידִים. למה הצרך לחזר

## מפתח סדרי התנ"ך

בראש הסדר וישמע יתרו. מה שמועה שמע ובא? קריעת ים סוף ומלחמת עמלק: (רש"י יד:א).

בהפטרות אומר הנביא ישעיה (יג:טז-כח) שָׁמְעוּ רְחוֹקִים אֲשֶׁר עָשִׂיתִי ודָּעוּ קְרוֹבִים גְּבֻרָתִי: ומפרש רבי יצחק אברבנל: "כי הפרשה הזאת אמרה הנביא כנגד האומות והעמים... וכנגדם אמר שָׁמְעוּ רְחוֹקִים רוצה לומר שמעו והתבוננו בדברים הרחוקים אשר עשיתי בזמנים הראשונים, ואז תדעו גבורתי בדברים העתידיים אשר אעשה בקרוב..."

יָד לְמִצְרַיִם וְאֶשָּׂא אֶתְכֶם עַל-כַּנְפֵּי נְשָׁרִים וְאֶבֶא אֶתְכֶם אֵלַי: וְעָתָה יִתְרוּ

אִם-שָׁמֹעַ תִּשְׁמָעוּ בְּקוֹלִי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-בְּרִיתִי וְהִיִּיתֶם לִי סִגְלָה

א מִכָּל-הָעַמִּים כִּי-לִי כָל-הָאָרֶץ: וְאַתֶּם תִּהְיוּ-לִי מַמְלַכַת כֹּהֲנִים וְגוֹי

טו קָדוֹשׁ אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבֹּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא

כ לְזִקְנֵי הָעָם וַיִּשָּׂם לִפְנֵיהֶם אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה: וַיַּעֲנוּ

ג כָּל-הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶת-דְּבַר יְהוָה

ד הָעָם אֶל-יְהוָה: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעָבַר הָעֲנָן

## תרגום אונקלוס

לְמַצְרָאִי וְאַטְלִיתִי יִתְכֹּחַן כֹּד עַל גְּדַפִּי נִשְׁרִין וְקָרִיבִיתִי יִתְכֹּחַן לְפֹלְחָנִי: לֹא וְכַעַן אִם קִבְּלָא תִקְבְּלוֹן לְמִימְרֵי וְתִשְׁרֹון יִתְקַמֵּי וְתִהְיוֹן קְדָמִי חֲבִיבִין מִכָּל עַמֻּמָּא אֲרִי דִּילִי כָּל אֲרַעָא: א וְאַתּוֹן תִּהְיוֹן קְדָמִי מַלְכִין בְּהִנֵּין וְעַם קְדִישׁ אֵלֶיךָ פִּתְגָמָא דְתַמְלִיל עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ב וְאַתּא מֹשֶׁה וְקָרָא לְסַבִּי עֲמָא וְסִדֵּר קְדָמִיהוֹן יִתְ כָּל פִּתְגָמָא הָאֵלֶיךָ דְּפִקְדִּיהָ יִי: ג וְאַתִּיבּוּ כָּל עַמָּא בְּחֻדָּא וְאָמְרוּ כָּל דְּמַלְלִי יִי נַעֲבִיד וְאַתִּיב מֹשֶׁה יִתְ פִּתְגָמֵי עֲמָא לְקֹדֶם יִי: ד וְאָמַר יִי לְמֹשֶׁה הָא אֲנָא מִתְגַּלִּי לָךְ בְּעֵיבָא דְעֻנָּא

## פירוש רשי

את בריתי. שאכרת עמכם על שמירת התורה:  
סגלה. אוצר חביב, כמו 'וסגלת מלכים' (קהלת א:כו)  
– כלי יקר ואבנים טובות שהמלכים גונזים  
אותם, כך אתם תהיו לי סגלה משאר אמות.  
ולא תאמרו: 'אתם לבדכם שלי ואין לי אחרים  
עמכם', ומה יש לי עוד שתהא חבתכם נפרת? :  
כי לי כל הארץ. והם בעיני ולפני לכלום:

וְאִשָּׁא אֶתְכֶם. זֶה יוֹם שֶׁבָּאוּ יִשְׂרָאֵל לְרַעְמָסֶס, שְׁהָיוּ  
יִשְׂרָאֵל מִפְּזָרִין בְּכָל אֶרֶץ גִּשְׁן, וּלְשַׁעָה קָלָה כְּשֶׁבָאוּ  
לִסְעָ וּלְצֹאת נִקְבְּצוּ כָּלֶם לְרַעְמָסֶס. וְאוֹנְקְלוֹס תִּרְגֵּם  
וְאִשָּׁא כְּמוֹ 'וְאִסְיָע' אֶתְכֶם 'וְאִטִּילִית יִתְכוֹן' – תִּקֵּן  
אֶת הַדְּבָר דֶּרֶךְ כְּבוֹד לְמַעֲלָה: עַל כִּנְפֵי נִשְׂרִים.  
כְּנִשְׂר הַנוֹשָׂא גּוֹזְלֵיו עַל כִּנְפָיו, שֶׁכָּל שָׂאֵר עוֹפּוֹת  
נוֹתְנִים אֶת בְּנֵיהֶם בֵּין רַגְלֵיהֶם, לְפִי שְׁמִתִּירָאִין  
מֵעוֹף אַחֵר שֶׁפּוֹרֵחַ עַל גְּבִיהֶם, אֲבָל הַנִּשְׂר הַזֶּה אֵינוֹ  
מִתִּירָא אֲלֵא מִן הָאָדָם שֶׁמָּא יִזְרַק בּוֹ חֵץ, לְפִי שְׂאִין  
עוֹף פּוֹרֵחַ עַל גְּבִיו, – לִכְדּוֹ נוֹתְנֵו עַל כִּנְפָיו, אוֹמֵר:  
מוֹטֵב יִכְנֵס הַחֵץ בִּי וְלֹא בְּכַנִּי! אִף אֲנִי עָשִׂיתִי כֵן,  
'וַיִּסַּע מִלֵּאךְ הָאֱלֹהִים וְגו' וַיָּבֹא בֵּין מַחְזֵה מִצְרַיִם וְגו' "  
(לְעִיל יֵאָדָה: ו-). וְהָיוּ מִצְרַיִם זוֹרְקִים חֲצִים וְאֲבָנֵי  
בְּלִיסְטְרָאוֹת וְהַעֲנֵן מְקַבֵּלֶם: וְאָבֹא אֶתְכֶם אֵלַי.  
כְּתִרְגוּמוֹ: (ל"ב) וְעַתָּה. אִם עַתָּה תִּקְבְּלוּ עָלֵיכֶם יַעֲרִב  
לָכֶם מִכָּאן וְאֵילָךְ, שֶׁכָּל הַתַּחֲלוֹת קִשּׁוֹת: וּשְׁמִרְתֶּם

סדר טו (א) וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלַכֶּת כְּהֹנִים. שָׂרִים,  
כְּמֹה דְאֵת אֲמַר: 'וּבְנֵי דְוֹד כְּהֹנִים הִיוּ' (שמואל כז:לב):  
אַלֶּה הַדְּבָרִים. לֹא פָחוֹת וְלֹא יוֹתֵר: (ג) וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה  
אֶת דְּבָרֵי הָעָם וְגו'. בְּיוֹם הַמַּחֲרֵת שֶׁהוּא שְׁלִישִׁי,  
שֶׁהָיָה בְּהַשְׁכָּחָה עָלָה. וְכִי צָרִיךְ הָיָה מֹשֶׁה לְהִשְׁיֵב?  
אֵלֹא בֹא הַכְּתוּב לְלַמֵּד דֶּרֶךְ אֲרֶץ מִמֹּשֶׁה,  
שֶׁלֹּא אֲמַר: 'הוֹאִיל וַיִּוָּדַע מִי שְׁשֻׁלְחָנִי, אֵינִי צָרִיךְ  
לְהִשְׁיֵב': (ד) בַּעַב הָעֵנָן. בְּמַעֲבֵה הָעֵנָן, וְזֶה עֲרַפֵּל:

## מפתח סדרי התנך

מיקומו של ראש סדר זה הוא בנין אב להבנת תפקיד ראשי הסדרים בתנ"ך כולו. כאשר חכמי ישראל עיצבו לנו את סדר לימוד התנ"ך, הם בחרו להדגיש את הפסוקים המהווים את הצייר המרכזי שביכו יש ללמוד את יחידת הלימוד כפרט ואת התנ"ך כולו ככלל.

סדר טו מתחיל בפסוק הששי של הפרשה. (פרשה נג פותחת ב"בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל") הפסוק שנבחר לראש סדר זה הוא בתוך דברי הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוא למשה רבנו. עקב חשיבותו הוא נקבע לראש סדר: וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי מַמְלַכַת כֹּהֲנִים וְגוֹי קְדוֹשׁ, פסוק זה מגדיר את מהותו של עם ישראל ואת תכלית מתן תורה. בברייתא (שבת דף פו:) המתארת את שאירע בכל יום מראש חודש סיוון ועד למתן תורה נאמר שביום השני להגעתם לרגלי הר סיני אמר להם הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוא "וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי וכו'", גם כאן בחרה הגמרא בפסוק זה ולא צייטה את דברי ה' מתחילתם.

הַרְאִיָּה קוֹק זָעַל (עֵין אִיִּיָּה שֶׁם) מִבָּאָר שֶׁפֶּסוּק זֶה הוּא יִיעֹדוּ הָעֲלִיּוֹן שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל: "הַמִּטְרָה הַיּוֹתֵר אַחֲרוֹנָה, מִטְרַת סִגּוּלַת הַקְדוּשָׁה הָעֲלִיוֹנָה, שֶׁהִיא מִתְבַּלֶּטֶת בְּמַהוּתָהּ הָאֲמִיתִית שֶׁל הָאוֹמָה כִּלְלָהּ וְאַתָּה תִּהְיֶה-לִּי מִמְּלַכַת כְּהָנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ, מִזְרִים וּמְדִרִיכִים עֲלִיוֹנִים לְעוֹלָם כּוֹלּוֹ, וְקִדּוּשִׁים בְּחִיָּהֶם הַחִיצוֹנִיִּים וְהַפְּנִימִיִּים, הַיְחִידִים וְהַלְאוֹמִיִּים. אֵלֶּה הַגְּדוּלוֹת הֵנָּה הַתּוֹצְאוֹת הַיּוֹתֵר מְאוּחָרוֹת, שֶׁעֵין ה' צוֹפֶיהָ מֵרְחוֹק לִנְהַל אֶת כָּל הַסִּיּוּבִים אֲלֶיהָ. וְסוֹף מַעֲשֵׂה כִמְחֻשָּׁה תַחֲלִילָה, לְהוֹדִיעַ שֶׁהַמִּטְרָה הַיּוֹתֵר אַחֲרוֹנָה בְּטוּחָהּ הִיא."

וכן כתב הרמבם במורה: "וכאשר שלח ה' את משה רבנו לעשותנו ממלכת כהנים וגוי קדוש בידיעתו יתעלה". (מורה הנבוכים בתרגום הרב קאפח, חלק שלישי פרק ל"ב, עמוד שמו' טור שמאלי). גם הרמבם מתייחס לפסוק זה כייעוד עתידי, שיושג בסיום תהליך ארוך של חינוך העם.

ראוי גם לשים לב לתרגומו של אונקלוס (בפסוק ג) לדברי התורה וישם לפניכם את כל־הדברים האלה – וסדר קדמיהון. לשים את לימוד התורה פירושו לסדר אותו, ועל כן יחידת לימוד בתנך בחלוקה היהודית קרויה 'סדר'.

טו

בַּעֲבוּר יִשְׁמַע הָעָם בְּדִבְרֵי עַמָּךְ וְגַם-בְּךָ יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם וַיַּגֵּד מֹשֶׁה  
 אֶת-דִּבְרֵי הָעָם אֶל-יְהוָה: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵךְ אֶל-הָעָם וּקְדַשְׁתָּם  
 הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבָּסוּ שְׂמֹלֹתָם: וְהָיוּ נֹכְנִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי | בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי  
 יֵרֵד יְהוָה לַעֲיִנִּי כָל-הָעָם עַל-הָרֹסִינִי: וְהִגַּבְלַת אֶת-הָעָם סָבִיב לֵאמֹר  
 הִשְׁמְרוּ לָכֶם עֲלֹת בָּהָר וּנְגַע בְּקֻצְהוּ כָל-הַנֶּגַע בָּהָר מוֹת יוֹמָת:  
 ח לֹא-תִגַּע בּוֹ יָד כִּי-סָקוֹל יִסְקַל אוֹ-יִרְה יִירָה אִם-בְּהֶמָּה אִם-אִישׁ לֹא  
 ט יֵחִיָּה בַּמִּשְׁךְ הַיָּבֵל הַמָּה יַעֲלוּ בָהָר: וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן-הָהָר אֶל-הָעָם וַיְקַדֵּשׁ  
 י אֶת-הָעָם וַיְכַבְּסוּ שְׂמֹלֹתָם: וַיֹּאמֶר אֶל-הָעָם הָיוּ נֹכְנִים לַשְּׁלִשֶׁת יָמִים  
 יא אֶל-תִּגְשׁוּ אֶל-אִשָּׁה: וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֲיִית הַבָּקָר וַיְהִי קֹלֶת וּבָרָקִים  
 וַעֲנַן כָּבֵד עַל-הָהָר וְקֹל שֹׁפָר חֲזָק מְאֹד וַיַּחֲרֵד כָּל-הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה:  
 יב וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת-הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן-הַמַּחֲנֶה וַיִּתְּצוּבוּ בַּתַּחֲתִית

## תרגום אונקלוס

בדיל דיִשמע עמא במללותי עמך ואף בך יהימנון לעלם וחוי משה ית פתגמי עמא לקדם יי: ה ואמר יי למשה איזיל לות עמא ותזמינון יומא דין ומחר ויחורון לבושיהון: ו ויהון זמינין ליומא תליתא ארי ביומא תליתא יתגלי יי לעיני כל עמא על טורא דסיני: ו ותתחיים ית עמא סחור סחור למימר אסתמרו לכון מלמסק בטורא ולמקרב בסופיה כל דיקרב בטורא אתקטלא יתקטיל: ח לא תקרב ביה יד ארי אתרגמא יתרגים או אשתדא ישתדי אם בעירא אם אנשא לא יתקיים במיגד שופרא אנון מורשן למסק בטורא: ט ונתת משה מן טורא לות עמא וזמין ית עמא ותורו לבושיהון: י ואמר לעמא הון זמינין לתלתא יומין לא תקרבון לצד אתתא: יא והנה ביומא תליתא במהוי צפרא והון קלין וברקין ועננא תקיף על טורא וקל שופרא תקיף לחדא וזע כל עמא דבמשריתא: יב ואפיק משה ית עמא לקדמות מימרא דיין מן משריתא ואתעתדו בשפולי

## פירוש רש"י

וגם בך. גם בנביאים הבאים אחריו: וַיַּגֵּד מֹשֶׁה וְגו'. ביום המחרת, שהוא רביעי לחדש: אֶת דִּבְרֵי הָעָם וְגו'. תשובה על דבר זה שמעתי מהם. שרצונם לשמע ממך: אינו דומה השומע מפי שליח לשומע מפי המלך, רצוננו לראות את מלכנו: (ה) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה. אם כן שמזקיין לדבר עמם – לך אל העם: וקדשתם. וזמנתם שיכינו עצמם 'היום ומחר': (ו) וְהָיוּ נֹכְנִים. מבדלים מאשה: ליום השלישי. שהוא ששה בחדש, ובחמישי בנה משה את המזבח תחת ההר ושתיים עשרה מצבה; כל הענין האמור בפ'רשת 'ואלה המשפטים' (לקמן יז: מד–מח) ואין מקדם ומאחר בתורה: לעיני כל העם. מלמד, שלא היה בהם סומא, שנתרפאו כלם: (ז) וְהִגַּבְלַת. קבע להם תחומין לסימן שלא יקרכו מן הגבול ודללאה: לאמר. הגבול אומר להם: 'השמרו מעלות' מכאן ולהלאה! ואתה הזהירם על כך: ונגע בקצהו. אפלו בקצהו: (ח) יִרְה יִירָה. מכאן לנסקלין שהם נדחין למטה מבית הסקילה שהיה גבוה שתי קומות: יִירָה. ישלך למטה לארץ, כמו 'ירא בים' (לעיל יא: כא): במשך היבל. כשימשך היובל קול ארץ, הוא סימן סלוק שכינה והפסקת הקול, וכיון שאסתלק הם רשאים לעלות: היבל. הוא

ושופר של איל, שכן בערביא קורין לדכרא יובלא. ושופר של אילו של יצחק היה: (ט) מן ההר אל העם. מלמד, שלא היה משה פונה לעסקיו, אלא 'מן ההר אל העם': (י) הָיוּ נֹכְנִים לַשְּׁלִשֶׁת יָמִים. לסוף שלשת ימים, הוא יום רביעי, שהוסיף משה יום אחד מדעתו, כדברי רבי יוסי; ולדברי האומר: בששה בחדש נתנו עשרת הדברות – לא הוסיף משה כלום, ו'לשלשת ימים' כמו ליום השלישי: אל תגשו אל אשה. כל שלשת ימים הללו, כדי שיהיו הנשים טובלות ליום השלישי ויהיו טהורות לקבל תורה; שאם ישמשו תוך שלשה, שמה תפלט האשה שכבת זרע לאחר טבילתה ותחזור ותטמא, אבל מששהתה שלשה ימים כבר הזרע מסריח ואינו ראוי להזריע וטהור מלטמא את הפולטת: (יא) בַּהֲיִית הַבָּקָר. מלמד, שהקדים על ידם, מה שאין דרך בשר ודם לעשות כן, שיהא הרב ממתין לתלמיד; וכן מציינו ביחזקאל 'קום צא אל הבקעה וְגו' ואקום ואצא אל הבקעה והנה שם כבוד ה' עמד' (יחזקאל ב: יא–יב): (יב) לִקְרַאת הָאֱלֹהִים. מגיד שהיתה שכינה יוצאה לקראתן, כחתן היוצא לקראת כלה, וזהו שנאמר 'ה' מסיני בא' (דברים כז: יב) ולא נאמר 'לסיני בא':

טו

יג הָהָר: וְהָרְסוּ סִינִי עֵשֶׂן כָּלֹּ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יֵרֵד עָלָיו יְהוָה בָּאֵשׁ וַיַּעַל עֲשָׂנוּ  
יד כַּעֲשֵׂן הַכֶּבֶשֶׂן וַיִּחַרְד כָּל־הָהָר מְאֹד: וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מְאֹד  
טו מִשֶּׁה יִדְבֹּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל: וַיֵּרֶד יְהוָה עַל־הָר סִינִי אֶל־רֹאשׁ הָהָר  
טז וַיִּקְרָא יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רֵד  
יז הָעֵד בְּעַם פֶּן־יִהְיֶה אֶל־יְהוָה לְרֹאוֹת וְנִפְל מִמֶּנּוּ רָב: וְגַם הַכֹּהֲנִים  
יח הַנִּגְשִׁים אֶל־יְהוָה יִתְקַדְּשׁוּ פֶן־יִפְרֹץ בָּהֶם יְהוָה: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה  
יט לֹא־יִוָּכַל הָעָם לַעֲלֹת אֶל־הָר סִינִי כִּי־אַתָּה הָעֵדְתָהּ בָּנוּ לֵאמֹר הַגִּבֵּל  
יט אֶת־הָהָר וְקִדְּשָׁתוּ: וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה לֵךְ־רֵד וְעֲלִית אִתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ

## תרגום אונקלוס

טוּרָא: יג וְטוּרָא דְסִינִי תִנֵּן כְּלִיָּה מִן קֳדָם דְּאַתְגְּלִי עֲלוּהִי יי בְּאַיִשְׁתָּא וְסִלִּיק תִּנְנִיָּה כְּתַנְנָא דְאַתּוּנָא וְזַע כָּל טוּרָא לְחֻדָּא: יד וְהָהָר קָל שׁוּפְרָא אֲזִיל וְתִקְיָף לְחֻדָּא מִשֶּׁה מְמַלִּיל וּמִן קֳדָם יי מִתְעַנִּי לִיָּה בְּקוֹל: טו וְאַתְגְּלִי יי עַל טוּרָא דְסִינִי לְרִישׁ טוּרָא וְקִרָא יי לְמֹשֶׁה לְרִישׁ טוּרָא וְסִלִּיק מִשֶּׁה: טז וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה חוֹת אֶסְהִיד בְּעַמָּא דְלִמָּא יִפְגְּרוּן קֳדָם יי לְמַחְזִי וּיְפֻל מִנְהוֹן סְגִי: יז וְאַף כְּהִנָּא דְקִרְיָבִין לְשִׁמְשָׁא קֳדָם יי יִתְקַדְּשׁוּ דְלִמָּא יִקְטוּל בְּהוֹן יי: יח וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קֳדָם יי לֹא יִכּוֹל עַמָּא לְמַסֵּק לְטוּרָא דְסִינִי אֲרִי אֵת אֶסְהִידֵת בְּנָא לְמִימַר תַּחֲסִים יֵת טוּרָא וְקִדִּישָׁהּ: יט וַיֹּאמֶר לִיָּה יי אֲזִיל חוֹת וְתַסֵּק אֵת וְאַהֲרֹן עִמָּךְ

## פירוש רש"י

עַל דְּבַר הָאֵשׁ לְהוֹרִידוֹ: (טו) וַיֵּרֶד ה' עַל הָר סִינִי. יְכֹל, יֵרֵד עָלָיו מִמֶּשׁ? תִּלְמוּד לומר 'כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבְרַתִּי עִמָּכֶם' (לקמן פסוק לח), מְלֵמֵד, שֶׁהֲרִיץ שָׁמַיִם הַתַּחֲתוֹנִים וְהָעֲלִיּוֹנִים וְהָצִיעָן עַל גְּבִי הָהָר כְּמַעַץ עַל הַמִּטָּה, וַיֵּרֵד כְּסֵא הַכְּבוֹד עֲלֵיהֶם: (טז) הָעֵד בְּעַם. הַתִּירָה בָּהֶם שֶׁלֹּא לַעֲלוֹת בָּהָר: פֶּן יִהְיֶה רָב. שֶׁלֹּא יִהְיֶה אֵת מִצְבֶּךָ עַל יְדֵי שְׂתֵּאוֹתֶם 'אֵל ה' לְרֹאוֹת' וַיִּקְרְבוּ לְצֵד הָהָר: וְנִפְל מִמֶּנּוּ רָב. כָּל מֶה שֶׁיִּפֹּל מֵהֶם, וְאַפְלוּ הוּא יִחִידִי, חָשׁוּב לִפְנֵי רָב: פֶּן יִהְיֶה רָב. כָּל הָרִיסָה מִפְּרִדַּת אֲסִיפַת הַבְּנִיָּן, אֵף הַנִּפְרָדִין מִמִּצְבֵּי אֲנָשִׁים הוֹרִסִים אֵת הַמִּצְבֵּי: (יז) וְגַם הַכֹּהֲנִים. אֵף הַכּוֹרוֹת שֶׁהַעֲבֹדָה בָּהֶם: הַנִּגְשִׁים אֵל ה'. לְהַקְרִיב קִרְבָּנוֹת, אֵף הֵם אֵל יִסְמְכוּ עַל חֲשִׁיבוֹתֶם לַעֲלוֹת: יִתְקַדְּשׁוּ. יִהְיוּ מִזְמָנִים לְהִתְיַצֵּב עַל עֲמֻדָּן: פֶּן יִפְרֹץ. לְשׁוֹן פְּרָצָה, יִהְיֶה בָּהֶם וַיַּעֲשֶׂה בָּהֶם פְּרָצָה: (יח) לֹא יִכָּל הָעָם. אֵינִי צָרִיךְ לְהַעֲדִיד בָּהֶם, שֶׁהֲרִי מִתְרִין וְעוֹמְדִין הֵם הַיּוֹם שֶׁלֹּשֶׁת יָמִים, וְלֹא יִוָּכַל לַעֲלוֹת, שְׂאִין לָהֶם רִשׁוֹת: (יט) לֵךְ רֵד. וְהָעֵד בָּהֶם שְׁנִית, שֶׁמִּזְרִין אֵת הָאָדָם קֳדָם מַעֲשֶׂה וְחוֹזְרִין וּמִזְרִין אוֹתוֹ בְּשַׁעַת מַעֲשֶׂה: וְעֲלִית אִתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים. יְכֹל, אֵף הֵם עִמָּךְ? תִּלְמוּד לומר 'וְעֲלִית אִתָּה', אָמַר מַעֲתָה: אִתָּה מִחֻצָּה לְעִצְמָךְ, וְאַהֲרֹן מִחֻצָּה לְעִצְמוֹ, [וַיֵּן וְהֵם מִחֻצָּה לְעִצְמָם]; מִשֶּׁה נִגַּשׁ יוֹתֵר מֵאַהֲרֹן וְאַהֲרֹן יוֹתֵר מִן הַכֹּהֲנִים. 'וְהָעָם' כָּל עַקֵּר 'אֵל יִהְיֶה' אֵת מִצְבֶּךָ 'לַעֲלֹת אֵל ה':

בְּתַחֲתִית הָהָר. לְפִי פֶשׁוּטוֹ בְּרַגְלֵי הָהָר; וּמִדְּרָשׁוֹ: שְׁנֵת־לֶשׁ הָהָר מִמְּקוֹמוֹ וְנִכְפָּה עֲלֵיהֶם כְּגִנִּית: (יג) עֵשֶׂן כָּלֹּ. אֵין 'עֵשֶׂן' זֶה שֵׁם דְּבַר, שֶׁהֲרִי נִקְוֶה הַשִּׁי"ן פִּתְחָה, אֵלֹא לְשׁוֹן פֻּעַל, כְּמוֹ: אָמַר, שָׁמַר, שָׁמַע. לְכַף תִּרְגוּמוֹ 'תִּנֵּן כְּלִיָּה' וְלֹא תִרְגַּם 'תִּנְנָא'; וְכָל 'עֵשֶׂן' שֶׁבִּמְקָרָא נִקְוֶדִים קִמָּץ, מִפְּנֵי שֶׁהֵם שֵׁם דְּבַר: הַכֶּבֶשֶׂן. שֶׁל סִיד, יְכֹל, כְּכַבֶּשֶׂן זֶה וְלֹא יוֹתֵר? תִּלְמוּד לומר 'בְּעֵר בָּאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם' (דברים י:יח), וּמִה תִּלְמוּד לומר 'כְּכַבֶּשֶׂן'? לְשַׁבֵּר אֵת הָאֲזֵן מֶה שֶׁהִיא יְכֹלָה לְשַׁמַּע, נוֹתֵן לְפִרְיוֹת סִימָן הַנֶּכֶר לָהֶם; כִּי־צֵא בּוֹ: 'כְּפָרִיָּה יִשְׁאָג' (תרי עשר, הושע, ג:י) – וְכִי מִי נִתֵּן כֶּחַ בְּאֵרִי אֵלֹא הוּא – וְהַכְּתוּב מוֹשְׁלוֹ כְּפָרִיָּה? אֵלֹא אָנוּ מְכַנִּין וּמְדַמִּין אוֹתוֹ לְבִרְיוֹתָיו, כְּדִי לְשַׁבֵּר אֵת הָאֲזֵן מֶה שֶׁיְכֹלָה לְשַׁמַּע; כִּי־צֵא בּוֹ: 'וְקוֹלוֹ כְּקוֹל מִים רַבִּים' (יחזקאל כו:י) – וְכִי מִי נִתֵּן קוֹל לְמִים אֵלֹא הוּא – וְאַתָּה מְכַנֶּה אוֹתוֹ לְדַמּוּתוֹ לְבִרְיוֹתָיו כְּדִי לְשַׁבֵּר אֵת הָאֲזֵן: (יד) הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מְאֹד. מִנְּהַג הַדִּיּוּט, כָּל זְמַן שֶׁהוּא מֵאֲרִיךְ לְתַקַּע, קוֹלוֹ מִחֲלִישׁ וְכוּהָה, אֲבָל כָּאֵן 'הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מְאֹד'; וְלִמָּה כָּךְ מִתְחַלָּה? – לְשַׁבֵּר אֲזִנֵּיהֶם מֶה שֶׁיְכֹלִין לְשַׁמַּע: מִשֶּׁה יִדְבֵּר. כְּשֶׁהִיָּה מִשֶּׁה מְדַבֵּר וּמִשְׁמִיעַ הַדְּבָרוֹת לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהֲרִי לֹא שָׁמְעוּ מִפִּי הַגְּבוּרָה אֵלֹא 'אֲנֹכִי' וְלֹא יִהְיֶה לָךְ, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְסִיעֵנוּ לְתֵת בּוֹ כֶּחַ לְהִיּוֹת קוֹלוֹ מְגִבִּיר וְנִשְׁמָע: יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל. יַעֲנֵנוּ עַל דְּבַר הַקּוֹל, כְּמוֹ 'אֲשֶׁר יַעֲנֶה בָּאֵשׁ' (מלכים טו:כה) –

## מפתח סדרי התנ"ך

הקשרים שבין מערכות הסדרים והתפילות:

פסוקי שופרות בתפילת מוסף של ראש השנה: פסוקים יא ו-יז הם מפסוקי שופרות שבתורה.

אחד מפסוקי השופרות שמהנביאים הוא ראש סדר יא בישעיה: והיה ביום ההוא יתקל בשופר גדול ובאו האבדים בארץ אשור והנדהים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקדש בירושלם:

טו

כ וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אֶל־יְהוֹרֵסוֹ לַעֲלֹת אֶל־יְהוָה פֶּן־יִפְרֹץ־בָּם: וַיֵּרֶד מֹשֶׁה יֵתֶר

כא אֶל־הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם: וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת נֹד

כב כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר: אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נֹה

הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים לֹא־יְהִי לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים

כג עַל־פָּנַי: לֹא־תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְאֲשֶׁר

כד בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ: לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא

תַּעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קָנָא פֶקֶד עֹון אָבֹת עַל־בָּנִים

כה עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רִבְעִים לְשָׁנָאִי: וַעֲשֵׂה חֶסֶד לְאֻלָּפִים לְאַהֲבִי וּלְשֹׁמְרֵי

תרגום אונקלוס

וְכֹהֲנָא וְעָמָא לֹא יִפְגְּרוּן לְמַסַּק לְקַדָּם יִי דְלִמָּא יְקַטּוּל בְּהוּן: כ וְנִחַת מֹשֶׁה לְוֹת עָמָא וַאֲמַר לְהוּן: כא כָּל פְּתִיגְמִיָּא הָאֵלִין לְמִימַר: כב אָנָּא יִי אֱלֹהֶיךָ דְּאִפִּיקְתָּךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדּוּתָא לֹא יְהוּי לְךָ אֱלֹהִי אֲחֵרִין בְּרִי מִנִּי: כג לֹא תַעֲבִיד לְךָ צִילִם וְכָל דְּמוּ דְּבִשְׁמִיָּא מְלַעִילָא וְדְּבִאֲרַעָא מְלַרַע וְדְּבִמִּיָּא מְלַרַע לְאֲרַעָא: כד לֹא תִסְגּוּד לְהוּן וְלֹא תִפְלַחֲנִין אֲרִי אָנָּא יִי אֱלֹהֶיךָ אֵל קָנָא מְסַעַר חוּבִי אֲבָהִן עַל בְּנִין מְרִדִין עַל דֶּר תְּלִיתַי וְעַל דֶּר רִבִּיעַי לְסַנְאִי כִּד מְשַׁלְמִין בְּנִיָּא לְמַחֲטִי כְּתֵר אֲבָהֵתְהוּן: כה וְעַבִּיד טִיבּוּ לְאֻלָּפִי דְרִין לְרַחֲמִי וּלְנִטְרִי

פירוש רש"י

לְמֹשֶׁה לְלַמֵּד סִנִּיגוּרִיָּה בְּמַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, וְזֶה הוּא שֶׁאָמַר 'לְמָה ה' יַחְדָּה אִפְךָ בַּעֲמֹךְ' (לִקְמָן כ"ז:ט) – לֹא לָהֶם צוֹיֹת 'לֹא יִהְיֶה לָכֶם אֱלֹהִים אֲחֵרִים', אֲלָא לִי לְבַדִּי! : מִבֵּית עַבְדִּים. מִבֵּית פֶּרַעַה שֶׁהֵייתֶם עַבְדִּים לוֹ, אוֹ אֵינוֹ אוֹמֵר אֲלָא 'מִבֵּית עַבְדִּים' – שֶׁהָיוּ עַבְדִּים לְעַבְדִּים? – תִּלְמוּד לֹאֹמֵר 'וַיִּפְדֶּךָ מִבֵּית עַבְדִּים מִיַּד פֶּרַעַה מִלִּפְנֵי מִצְרַיִם' (דְּבָרִים ו:ל), אֲמַר מַעֲתָה – עַבְדִּים לְמִלְךָ הָיוּ וְלֹא עַבְדִּים לְעַבְדִּים: לֹא יִהְיֶה לְךָ. לְמָה נֹאמַר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר 'לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ' (בַּפְסוּק הַבָּא) אֵין לִי אֲלָא שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה, הָעֲשׂוֹי כְּבָר מִנִּין שֶׁלֹּא יִקִּים? תִּלְמוּד לֹאֹמֵר 'לֹא יִהְיֶה לְךָ': אֱלֹהִים אֲחֵרִים. שֶׁאֵינֶן אֱלֹהוֹת, אֲלָא אֲחֵרִים עֲשָׂאוּם אֱלֹהִים עֲלֵיהֶם. וְלֹא יִתְּכֵן לְפָרֵשׁ 'אֱלֹהִים אֲחֵרִים' זוֹלָתִי, שֶׁנֶּאֱמַר הוּא כִּלְפִי מַעֲלָה לְקִרְוָתָם אֱלֹהוֹת אֲצִלוֹ. דְּבָר אַחֵר: 'אֱלֹהִים אֲחֵרִים' שֶׁהֵם אֲחֵרִים לְעוֹבְדֵיהֶם, צוֹעֲקִים אֲלֵיהֶם וְאֵינֶן עוֹנִים אוֹתָם, וְדוֹמָה כְּאִלוֹ הוּא אַחֵר שֶׁאֵינוֹ מְכִירוֹ מַעֲוָלָם: עַל פָּנָי. כָּל זְמַן שֶׁאֵנִי קִים, שֶׁלֹּא תֹאמַר לֹא נִצָּטּוּ עַל עֲבוּדָה זָרָה אֲלָא אוֹתוֹ הַדּוֹר: (כ"ג) פֶּסֶל. עַל שֵׁם שֶׁנֶּפְסָל: וְכָל תְּמוּנָה. תְּמוּנַת דְּבָר 'אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּבָא': (כ"ד) אֵל קָנָא. מְקַנָּא לְפָרַעַ וְאֵינוֹ עוֹבֵר עַל מַדָּתוֹ לְמַחֵל עַל עוֹן עֲבוּדָה זָרָה; כָּל לְשׁוֹן קָנָא אֲנַפְרָנְמַנְט בְּלַעַז נֹתֵן לֵב לְפָרַעַ: לְשָׁנָא. כְּתַרְגוּמוֹ כְּשֶׁאוֹחֲזִין מַעֲשֵׂה אֲבוֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם: (כ"ה) נֹצֵר חֶסֶד. שֶׁאֵדָם עוֹשֶׂה, לְשֵׁלֶם שְׂכָר עַד לְאֻלָּפִים דּוֹר. נִמְצָאת מִדָּה טוֹבָה יִתְרָה עַל מַדָּת פֶּרַעַנּוֹת אַחַת עַל חֲמֵשׁ מֵאוֹת, שֶׁזוֹ לְאַרְבָּעָה דּוֹרוֹת וְזוֹ לְאֻלָּפִים:

מפתח סדרי התנ"ך

עֲשֵׂת הַדִּיבְרוֹת הֵן חֵלֶק מִסְדֵּר טו. הַפְסוּק הָרֵאשׁוֹן שֶׁלֵּהֵן הוּא פְסוּק כ"א. לַעֲוֹמַת זֹאת, בַּחֲלוּקָה הַזֹּאת לְפָרָקִים הַפְסוּק הָרֵאשׁוֹן שֶׁל עֲשֵׂת הַדִּבְרוֹת הוּא הַפְסוּק הָרֵאשׁוֹן שֶׁל הַפָּרָק. הַבְדֵּל זֶה בֵּין הַחֲלוּקוֹת מוֹפִיעַ גַּם בְּשִׁירַת הַיָּם. הַמִּסֵּר הַיְּהוּדִי הוּא שֶׁאִירָעָה שִׁיא אֵינְנוֹ עוֹמֵד בְּפָנַי עֲצָמוֹ, הוּא תְלוּי בַּהֲכָנָה לְקִרְאָתוֹ. הָעַם שֶׁנִּכְנַס לַיָּם סוּף עַד שֶׁבָּאוּ מִיָּם עַד נִפְשׁ, הַכִּין עֲצָמוֹ לִנֵּס קְרִיעַת הַיָּם, וְהַטְהָרָה שֶׁל שְׁלוֹשֶׁת יָמֵי הַגְּבֻלָּה הִיא הַבְּסִיס לַמַּתֵּן תּוֹרָה.



טו

כו מצותי:

לא תשא את-שם-יהוה אלהיך לשוא כי לא נו יתרו

ינקח יהוה את אשר-ישא את-שמו לשוא:

כז, כח זכור את-יום השבת לקדשו: ששת ימים תעבד ועשית כל-מלאכתך: נו

כט ויום השביעי שבת ליהוה אלהיך לא-תעשה כל-מלאכה אתה |

ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרך אשר בשעריך:

ל כי ששת-ימים עשה יהוה את-השמים ואת-הארץ את-הים

ואת-כל-אשר-בם וינח ביום השביעי על-פך ברוך יהוה את-יום השבת

לא ויקדשהו: כבד את-אביך ואת-אמך למען יארכון נח

לב ימך על האדמה אשר-יהוה אלהיך נתן לך: לא נט

תרצח לא תנאף לא ס, סא

לג תגנב לא-תענה ברעך עד שקר: לא סב, סג

תחמד בית רעך לא-תחמד אשת רעך ועבדו ואמתו סד

ושורו וחמורו וכל אשר לרעך:

תרגום אונקלוס

פקודי: כו לא תימי בשמא דיי אלהך למגנא ארי לא יזכי יי ית דיימי בשמיה לשקרא: כז הוי דכיר ית יומא דשבתא לקדשותיה: כח שתא יומין תפלה ותעביד כל עבידתך: כט ויומא שביעאה שבתא קדם יי אלהך לא תעביד כל עבידא את וברך וברך עבדך ואמתך ובעירך וגירך דבקרדך: ל ארי שתא יומין עבד יי ית שמיה וית ארעא ית ימא וית כל דבהון ונח ביומא שביעאה על כן בריך יי ית יומא דשבתא וקדשיה: לא יקר ית אבדו וית אמך בדיל דירכון יומך על ארעא דיי אלהך יהיב לך: לב לא תקטול נפש לא תגנב לא תסחיד בחרך סהדותא דשקרא: לג לא תחמיד בית חבך לא תחמיד אתת חבך ועבדיה ואמתיה ותוריה וחמריה וכל דלחבך:

פירוש רש"י

(כו) לשוא. חנם, להביל; ואיזו היא שבועת שוא? נשבע לשנות את הידוע: על עמוד של אבן שהוא של זהב: (כז) זכור. 'זכור' ו'שמור' בדבור אחד נאמרו, וכן 'מחלליה מות יומת' (לקמן כז:יז) 'וביום השבת שני כבשים' (במדבר כז: יח), וכן 'לא תלבש שעטנז וגו' גדלים תעשה לך' (דברים יז:יז), וכן 'ערות אשת אחיך' (ויקרא יז:טז) 'יבמה יבא עליה' (דברים כז:ט) – הוא שנאמר 'אחת דבר אלהים שתים זו שמעתי' (תהלים סדר ח פסוק טו, מזמור סא שלנו פסוק יב); 'זכור' לשון פעול הוא, כמו 'אכול ושתו' (ישעיה ח:לז), 'הלוך ובכה' (שמואל כא:מב), וכן פתרונו: תנו לב לזכר תמיד את יום השבת, שאם נזדמן לך חפץ יפה תהא מזמינו לשבת: (כח) ועשית כל מלאכתך. כשתבא שבת יהא בעיניך כאלו כל מלאכתך עשויה, שלא תהרהר אחר מלאכה: (כט) אתה ובנך ובתך. אלו קטנים; או אינו אלא גדולים? אמרת, הרי כבר מזהרין הם, אלא לא בא אלא להזהיר הגדולים על שביתת הקטנים, וזהו ששנינו: 'קטן

רשי כז: קרבן תמיד של שבת מופיע בדברי הימים ראש סדר יב הנה אני בונה בית לשם ה' א' להקדיש לו להקטיר לפניו קטרת-סמים ומערכת תמיד ועלות לבקר ולערב לשבתות ולחודשים ולמועדי ה' א' לעולם זאת עלי-ישראל:

אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר  
הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדַיִם: לֹא יִהְיֶה-לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים  
עַל-פָּנָי לֹא תַעֲשֶׂה-לְךָ פֶסֶל | וְכָל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם | מִמֶּעַל וְאֲשֶׁר  
בָּאֶרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם | מִתַּחַת לָאָרֶץ לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא  
תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֶקֶד עֵינָי אֲבֹת עַל-בְּנֵים  
עַל-שְׂלִישִׁים וְעַל-רִבְעִים לְשֹׂאֵן וַעֲשֵׂה חֶסֶד לְאֵלִפִּים לְאַהֲבִי וּלְשֹׂמְרֵי  
מִצְוֹתַי: לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא  
יִנָּקֶה יְהוָה אֵת אֲשֶׁר-יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ לְשׁוֹא:  
זָכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקֹדֶשׁוֹ שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וַעֲשִׂיתָ כָּל-מְלֹאכְתְּךָ  
וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת | לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל-מְלֹאכָה אַתָּה  
וּבִנְךָ וּבִתְךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וּבְהֶמְתְּךָ וְגִרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ  
כִּי שֵׁשֶׁת-יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ אֶת-הַיָּם  
וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל-כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת  
וַיְקַדְּשֵׁהוּ: כִּבְדֹּךָ אֶת-אָבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ לְמַעַן וְאֶרְכֹּן  
יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: לֹא  
תִרְצָח: לֹא תִנָּאֵף:  
תִּגְנֹב: לֹא-תַעֲנֶה בְרֵעֶךָ עֵד שָׁקֵר: לֹא  
תַחֲמֹד בֵּית רֵעֶךָ לֹא-תַחֲמֹד אִשְׁתִּי רֵעֶךָ וְעַבְדּוֹ וַאֲמָתוֹ  
וְשׁוֹר וַחֲמֹר וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ:

מפתח סדרי התנ"ך

מִנִּין הַפְּסוּקִים בַּעֲשֶׂרֶת הַדִּבְרוֹת / מַדְבְּרֵי אֲבִי מֹרִי

הסופר שמואל בן יעקב כתב – "זה המחזור מקרא שלם נכתב ונגמר בנקודות ובמוסרות ומוגה יפה במדינת מצרים. ונשלם בחדש סיון שלשנת ארבעת אלפים ושבע מאות ושבעים שנה לבריאת עולם". (כתב יד זה מכונה "לניגוד"). וכשמסתכלים בעשרת הדברות שבסדרת יתרו ובעשרת הדברות שבסדרת ואתחנן רואים שהתיבה עֲבָדִים מוטעמת באתחנן ובסוף פסוק ולאחריהם נִקְדָּתִים. וְהַנִּקְדָּתִים שִׁיכּוֹת לְסוֹף הַפְּסוּקִים, שהוא הטעם האחרון. והסופר שמואל בן יעקב כתב נִקְדָּתִים בְּסוֹף כָּל דָּבָר, ולא בְּסוֹף כָּל פְּסוּקִים. (אמנם בעשרת הדברות שבסדרת ואתחנן ישנן נִקְדָּתִים בְּסוֹף הַשּׁוּרָה אַחֲרֵי עַל-פָּנָי ואחרי מתחת לארץ ואחרי עבדך ואמתך כמוך, אבל אפשר לראות שהן אינן דומות לנִקְדָּתִים שבכל שאר העמוד).

ולפי זה הדבר הראשון בטעם העליון הוא אֲנֹכִי ה' א' אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: והנה בתיבות על-פני יש סוף פסוק, והוא שייך לטעם התחנות. והפסוק הראשון בטעם התחנות בעשרת הדברות הוא אֲנֹכִי ה' א' אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל-פָּנָי: ונראה לי, שהטעמים כך את הטעם העליון והטעם התחנות, כדי לקיים את מה שאמר רב המנונא "אֲנֹכִי וְלֹא-יִהְיֶה לְךָ מִפִּי הַגְּבוּרָה שֶׁמַּעֲנוּם", שהקדוש ברוך הוא אמרם בלשון מְדַבֵּר. בטעם העליון מקיימים את זה על ידי כך שהדבר הראשון אֲנֹכִי הוא יחידה אחת, והדבר השני לֹא יִהְיֶה לְךָ הוא יחידה אחת, ושני הדברות הראשונים הם פרשה אחת שתומה.

ובטעם התחנות מקיימים את זה על ידי כך שכל אֲנֹכִי וְתַחֲלֵל לֹא-יִהְיֶה לְךָ כתובים בפסוק אחד. ולפי זה פסוק כו בסדר טו בספר שמות הוא הדבר השלישי שכתוב בו אֶת-שְׁמִי-שְׁמוֹ. ופסוק לב בסדר טז הוא לב הסדר, כי יש בו ארבע דברות. (ובספר שמות ישנם עשרים ותשעה סדרים).

טו

לֹא וְכָל-הָעָם רֹאִים אֶת-הַקּוֹלֹת וְאֶת-הַלְפִידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת-הַהָרֹם שְׂבִיעִי

לֹא עָשָׂן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנְעוּ וַיַּעֲמֵדוּ מֵרָחֹק: וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה דַּבֵּר-אַתָּה עִמָּנוּ יתרו

לֹא וְנִשְׁמָעָה וְאֶל-יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן-נָמוּת: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם

אֶל-תִּירְאוּ כִּי לִבַּעֲבוֹר נְסוּת אֲתָכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבַעֲבוֹר תִּהְיֶה יִרְאתוֹ

לֹא עַל-פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תַחֲטְאוּ: וַיַּעֲמֵד הָעָם מֵרָחֹק וּמֹשֶׁה נָגַשׁ אֶל-הָעֶרְפֶּל

לֹא אֲשֶׁר-שֵׁם הָאֱלֹהִים: וַיֹּאמֶר יְהוָה טו מפטיר

אֶל-מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רִאִיתֶם כִּי מִן-הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי

לָט, מ' עִמָּכֶם: לֹא תַעֲשׂוּן אֵתִי אֱלֹהִי כִסֵּף וְאֵלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם: מִזְבֵּחַ

אֲדָמָה תַעֲשֶׂה-לִּי וְזִבְחָתָ עָלָיו אֶת-עֹלֹתֶיךָ וְאֶת-שְׁלֹמֶיךָ אֶת-צֹאנְךָ

#### תרגום אונקלוס

לֹא וְכָל עַמָּא חֲזָן יְת קִלְיָא וְיְת בַּעוּרִיָּא וְיְת קֵל שׁוּפְרָא וְיְת טוּרָא דְתַנּוּן וְחִזָּא עַמָּא וְזָעוּ וְקָמוּ מֵרָחִיק: לֹא וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה מְלִיל אַתְּ עַמָּא וְנִקְבִּיל וְלֹא יִתְמַלֵּל עִמָּנָא מִן קָדָם יִי דְלִמָּא נְמוּת: לֹא וַאֲמָר מֹשֶׁה לְעַמָּא לֹא תִדְחִלוּן אֲרִי בְדִיל לְנִסָּאָה יִתְכוּן אֲתַגְלִי לְכוּן יִקְרָא דִּי וּבְדִיל דְתַהִי דְחִלְתִּיהָ עַל אֲפִיכוּן בְּדִיל דְלֹא תַחֲבוּבִין: לֹא וְקָם עַמָּא מֵרָחִיק וּמֹשֶׁה קָרִיב לְצַד אֲמַטָּא דְתַמֵּן יִקְרָא דִּי: לֹא וַאֲמָר יִי לְמֹשֶׁה כְּדָנָן תִּימָר לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל אַתּוֹן חֲזִיתוּן אֲרִי מִן שְׁמִיָּא מְלִילִית עִמָּכוּן: לֹא תַעֲבִדוּן קָדְמִי דְחִלָּן דְכִסֵּף וְדְחִלָּן דְזָהָב לֹא תַעֲבִדוּן לְכוּן: מ' מִדְּבַח אֲדָמָא תַעֲבִיד קָדְמִי וְתַהִי דְבַח עֲלוּהִי יְת עֲלוּתָךְ וְיְת נִכְסַת קוּדְשָׁךְ מִן עֲנָךְ

#### פירוש רש"י

וְכָתוּב אַחֵר אוֹמֵר 'וַיֵּרֶד ה' עַל הַר סִינִי' (לעיל פסוק טו)! בָּא הַפְתּוּב הַשְּׁלִישִׁי וְהַכְרִיעַ בִּינֵיהֶם: מִן הַשָּׁמַיִם הַשְּׁמִיעַךְ אֶת קוֹל לְיִסְרֹף וְעַל הָאָרֶץ הָרֹאֶה אֶת אֲשׁוֹ הַגְּדוּלָּה' (דברים י:מג) – כְּבוֹדוֹ בַּשָּׁמַיִם וְאֲשׁוֹ וּגְבוּרָתוֹ עַל הָאָרֶץ. דִּבֶּר אַחֵר: הַרְפִּין שָׁמַיִם וְשָׁמַיִ שָׁמַיִם וְהַצִּיעַן עַל הָהָר, וְכֵן הוּא אוֹמֵר 'וַיֵּט שָׁמַיִם וַיֵּרֶד' (תהלים סדר ב' פסוק טו, מזמור יז שלנו פסוק י): (לֹא) לֹא תַעֲשׂוּן אֵתִי. לֹא תַעֲשׂוּן דְמוּת שְׁמִשִּׁי הַמְשַׁמְשִׁים לְפָנַי בְּמָרוֹם: אֱלֹהִי כִסֵּף. בָּא לְהַזְהִיר עַל הַכְּרוּבִים שְׂאֵתָה עוֹשָׂה לְעַמֵּד אֵתִי שְׁלֹא יִהְיוּ שֶׁל כִּסֵּף, שְׂאֵם שְׁנִיתָם לְעִשׂוֹתָם שֶׁל כִּסֵּף – הָרִי הֵן לְפָנַי כְּאֵלֹהוֹת: וְאֵלֹהֵי זָהָב. בָּא לְהַזְהִיר שְׁלֹא יוֹסִיף עַל שְׁנַיִם, שְׂאֵם עֲשִׂיתָ אֲרַבְּעָה – הָרִי הֵן לְפָנַי כְּאֵלֹהֵי זָהָב: לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם. שְׁלֹא תֹאמְרוּ: הָרִינִי עוֹשָׂה כְּרוּבִים בְּבִתִּי כְּנִסְיוֹת וּבְבִתִּי מְדֻרָּשׁוֹת כְּדֶרֶךְ שְׂאֵנִי עוֹשָׂה בְּבִית עוֹלָמִים, לְכָךְ נֹאמַר 'לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם': (מ') מִזְבֵּחַ אֲדָמָה. מִחֲבֵר בְּאֲדָמָה, שְׁלֹא יִכְנָנוּ עַל גְּבִי עַמּוּדִים אוֹ עַל גְּבִי כְּפִים. דִּבֶּר אַחֵר: שְׁהִיָּה מְמַלָּא אֶת חִלָּל מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת אֲדָמָה בְּשַׁעַת חֲנִיתָן: תַּעֲשֶׂה לִּי. שְׂתַּהֲא תַחֲלַת עֲשִׂיתוֹ לְשָׁמִי: וְזִבְחָתָ עָלָיו. אֲצִלוֹ, כִּמוֹ 'וְעָלָיו מִטָּה מְנֻשָּׁה' (במדבר כ:כ); אוֹ אֵינוֹ אֲלֹא עָלָיו מִמֶּשׁ? תִּלְמוּד לומר 'הַבִּשּׁוֹר וְהָדָם עַל מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹהֶיךָ' (דברים יא:ח), וְאֵין שְׁחִיטָה בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ: אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלֹמֶיךָ. אֲשֶׁר מִצְאָנְךָ וּמִבְּקָרְךָ: אֶת צֹאנְךָ

(לֹא) וְכָל הָעָם רֹאִים. מְלִמָּד, שְׁלֹא הָיָה בָהֶם אַחַד סוּמָא; וּמִנֵּיין שְׁלֹא הָיָה בָהֶם אֶלֶם? תִּלְמוּד לומר 'וַיִּנְעוּ כָל הָעָם' (לעיל פסוק ג); וּמִנֵּיין שְׁלֹא הָיָה בָהֶם חֶרֶשׁ? תִּלְמוּד לומר 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע' (לקמן יז:מז): רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת. רואִין אֶת הַנִּשְׁמָע שְׂאִי אֲפֻשֶׁר לְרֹאוֹת בְּמָקוֹם אַחֵר: אֶת הַקּוֹלֹת. הַיּוֹצֵאִין מִפִּי הַגְּבוּרָה: וַיִּנְעוּ. אֵין נוֹעַ אֲלֹא זִיעַ: וַיַּעֲמֵדוּ מֵרָחֹק. הָיוּ נִרְתַּעִין לְאַחֲרֵיהֶם שְׁנַיִם עֶשֶׂר מִל כְּאֶרֶךְ מַחֲנֵיהֶם, וּמִלֵּאכֵי הַשֶּׁרֶת בָּאִין וּמִסִּיעִין אוֹתָן לְהַחֲזִירָם, שְׁנֹאמַר 'מְלָכֵי צְבָאוֹת יִדְּוֹן יִדְּוֹן' (תהלים סדר ט פסוק יד, מזמור טו שלנו פסוק ג): (לֹא) לִבַּעֲבוֹר נְסוּת אֲתָכֶם. לְגַדֵּל אֲתָכֶם בַּעוֹלָם, שְׂיֵצֵא לָכֶם שֵׁם בְּאֵמוֹת שֶׁהוּא בְּכָבוֹדוֹ נִגְלָה עֲלֵיכֶם: נְסוּת. לְשׁוֹן הַרְמָה וּגְדֻלָּה, כִּמוֹ 'הָרִימוּ נֶס' (ישעיה כה:ג), 'אֲרִים נֶסִי' (שם כ:מג), 'וְכִנֶּס עַל הַגְּבֻעָה' (שם יב:יט) – שֶׁהוּא זְקוּף: וּבַעֲבוֹר תִּהְיֶה יִרְאתוֹ. עַל יְדֵי שְׂרָאִיתָם אוֹתוֹ יִרְאוּ וּמֵאִים תִּדְּעוּ כִּי אֵין זוּלָתוֹ וְתִירָאוּ מִפְּנֵיו: (לֹא) נָגַשׁ אֶל הָעֶרְפֶּל. לְפָנַי מִשְׁלֵשׁ מַחֲצוֹת: חֹשֶׁךְ עָנָן וְעֶרְפֶּל, שְׁנֹאמַר 'וְהָהָר בָּעַר בָּאֵשׁ עַד לִב הַשָּׁמַיִם חֹשֶׁךְ עָנָן וְעֶרְפֶּל' (דברים יח:ח); עֶרְפֶּל – הוּא עַב הָעָנָן, שְׂאֵמֵר לוֹ: 'הִנֵּה אֲנִכִּי בָּא אֵלֶיךָ בַּעֲב הָעָנָן' (לעיל פסוק ד): (לֹא) כֹה תֹאמַר. בְּלִשׁוֹן הָהָר: אַתֶּם רִאִיתֶם. יֵשׁ הַפֶּרֶשׁ בֵּין מַה שְׂאֵדָם רוֹאֶה לְמַה שְׂאֲחֵרִים מְשִׁיחִין לוֹ, שְׂמָה שְׂאֲחֵרִים מְשִׁיחִין לוֹ פְּעָמִים שְׁלֹבוֹ חֲלוּק מְלֵהָאֲמִין: כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי.

טו

וְאֶת־בְּקָרְךָ בְּכָל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכִּיר אֶת־שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבִרְכָתֶיךָ: יתרו

מֵאָה וְאִם־מִזְבַּח אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה־לִּי לֹא־תִבְנֶה אֹתָהּ גִּזִּית כִּי חֲרֹבַת הַנֶּפֶת

מִבָּ עָלֶיהָ וּתְחַלְלֶנָּה: וְלֹא־תַעֲלֶה בַּמַּעֲלֹת עַל־מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא־תִגָּלֶה עֲרוֹתָךְ

עָלָיו:

## תרגום אונקלוס

וּמִן תוֹרֶךְ בְּכָל אֶתֶר דְּאֲשֶׁרִי שְׂכִינְתִּי לְתַמָּן אֲשַׁלַּח בְּרַכְתִּי לָךְ וְאֶבְרַכְנָךְ: מֵאָה וְאִם מִדְּבַח אֲבָנִין תַּעֲבִיד קֳדָמִי לֹא תִבְנִי יִתְהוֹן פְּסִילָן לֹא תִרִים חֲרֹבַת עֲלֶיהָ וּתְחַלְלִינָהּ: מִבָּ וְלֹא תַסַּק בְּדִרְגִין עַל מִדְּבַחִי דְלֹא תִתְגַּלִּי עֲרִיתָךְ עֲלֻהִי:

## פירוש רש"י

בְּרֹזֶל חִלְלָתָהּ, שֶׁהַמִּזְבֵּחַ נִבְרָא לְהֶאֱרִיךְ יָמָיו שֶׁל אָדָם וְהַבְּרֹזֶל נִבְרָא לְקַצֵּר יָמָיו שֶׁל אָדָם, אֵין זֶה בְּדִין שִׁיווֹן הַמִּקְצֵר עַל הַמֶּאֱרִיךְ; וְעוֹד: שֶׁהַמִּזְבֵּחַ מְטִיל שְׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם שְׂבִשְׁמִים, לְפִיכָךְ לֹא יָבֹא עָלָיו כּוֹרֶת וּמַחְבֵּל. וְהָרִי דְבָרִים קָל וְחֹמֶר: וּמָה אֲבָנִים שְׂאִינָן רֹאוֹת וְלֹא שׁוֹמְעוֹת וְלֹא מְדַבְּרוֹת, עַל יְדֵי שְׁמִטְלֹת שְׁלוֹם אֲמָרָה תוֹרָה 'לֹא תִנִּיף עֲלֵיהֶם בְּרֹזֶל' (דְּבָרִים כ"א: כ"ד) – הַמְטִיל שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, בֵּין מִשְׁפָּחָה לְמִשְׁפָּחָה, בֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ – עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שְׁלֹא תִבּוֹאֶהוּ פְּרַעְנוֹת! (מִבָּ) וְלֹא תַעֲלֶה בַּמַּעֲלֹת. כְּשֶׁאֲתָה בּוֹנֶה כְּבֹשׁ לַמִּזְבֵּחַ לֹא תַעֲשֶׂהוּ מַעֲלֹת מַעֲלֹת אֲשִׁקְלוֹנֹשׁ בְּלַעֲזוֹ, אֲלֵא חֶלֶק יִהְיֶה וּמִשְׁפָּע: אֲשֶׁר לֹא תִגָּלֶה עֲרוֹתָךְ. שְׁעַל יְדֵי הַמַּעֲלֹת אֲתָה צָרִיךְ לְהִרְחִיב פְּסִיעוֹתֶיךָ; וְאֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ גְּלוֹי עֲרוֹה מִמֶּשׁ, שֶׁהָרִי כְּתִיב 'וַעֲשֶׂה לָהֶם מִכְנָסִי בָד' (לִקְמָן כ"א: מ"ד) – מִכָּל מָקוֹם הִרְחַבְתָּ הַפְּסִיעוֹת קְרוֹב לְגִלּוֹי עֲרוֹה הוּא, וְאֲתָה נֹוֹהֵג בָּם מִנְהֵג בְּזִיוֹן; וְהָרִי דְבָרִים קָל וְחֹמֶר: וּמָה אֲבָנִים הִלְלוּ שְׂאִין בָּהֶן דַּעַת לְהַקְפִּיד עַל בְּזִיוֹנָן, אֲמָרָה תוֹרָה: הוּאִיל וַיֵּשׁ בָּהֶן צָרָךְ לֹא תִנְהַג בָּהֶן מִנְהֵג בְּזִיוֹן, – חֲבֵרְךָ שֶׁהוּא בְּדַמּוֹת יוֹצֵרְךָ וּמִקְפִּיד עַל בְּזִיוֹנוֹ, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה:

## מפתח סדרי התנ"ך

את פרשת יתרו קראו בארץ ישראל בשתי שבתות. ההפטרות פותחות בפסוק המזכיר את פתיחת סדר.

סדר יד פותח בשמיעת יתרו את כל אשר עשה ה' לישראל. הפטרתו היא מישעיה (יג:טו) שמעו רחוקים אשר עשיתי וידעו קרובים גברתי:

ובהמשך מתוארת הדרך בה הולך ירא שמים: הִלֵּךְ צִדְקוֹת וְדִבֵּר מִיִּשְׁרָיִם מֵאֵס בְּבָצַע מַעֲשֵׂקוֹת נֶעַר כְּפִילוֹ מִתְמַךְ בְּשׁוֹחַד אֵטֵם אֲזָנוֹ מִשְׁמַע דְּמִים וְעֵצִים עֵינָיו מִרְאוֹת בָּרַע: וְהַדְּבָרִים מְקַבְּלִים לְתִיַּאֲוֹר הַדְּרִישׁוֹת שֶׁהֵעֵלָה יִתְרוֹ מִהַשׁוּפָטִים: וְאֲתָה תִּחְיֶה מִכָּל־הָעָם אֲנִשֵּׁי־חַיִּל יִרְאִי אֱלֹהִים אֲנִשֵּׁי אֲמַת שְׁנָאִי בָצַע. וּסְיוֹם הַהִפְטָרָה: כִּי ה' שְׁפִטָּנוּ ה' מְחַקְקָנוּ ה' מִלְּכָנוּ הוּא יוֹשִׁיעֵנו:

סדר טו פותח ביעודו של עם ישראל: וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי מַמְלַכַת כְּהֻנִּים וְגוֹי קָדוֹשׁ וְהַפְטָרָתוֹ הִיא מִישַׁעִיהוּ (כ"ד:ג) וְאַתֶּם כְּהֻנִּי ה' תִּקְרְאוּ מִשְׁרָתִי אֱלֹהֵינוּ יֹאמֶר לָכֶם. פסוקים אלו מתייחסים לכל עם ישראל ככהנים, וכך פייט רבי ינאי: אֶהְבֶּת עוֹלָם / אֶהְבֶּת עוֹלָם // כִּי לֹוֵלָא עִם עוֹלָם / לֹא הָיָה עוֹלָם

...

דְּבָרוֹת כִּי הִינְחֵלְתָנוּ / דְּרוֹר חוֹפֵשׁ חֲנֻנְתָנוּ // חֲרוֹת עַל לִוְחוֹת / חֲרוֹת עַל לִוְחוֹת

...

טִימִינוּ כְּהֻנוֹתֵינוּ / וּמִרְדְּנוּ בַּמַּלְכוּתֵינוּ // וּטְמֵאִים הָעֵבְדוּ בָנוּ / וְעֹבְדִים מְשָׁלוּ בָנוּ  
יָהּ בַּמֶּלֶכְךָ עַל מַמְלַכַת כְּהֻנִּים / תַּעֲשׂ כּוֹלָם מְלָכִים וְכוֹלָם כְּהֻנִּים

ב בַּשָּׁנֹת־מוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזִיָּהוּ וְאַרְאָה אֶת־אֲדֹנָי יֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רָם וְנִשְׂא כֹב  
לוּ וְשׁוּלְיוֹ מַלְאִים אֶת־הַהִיכָל׃ שְׂרָפִים עֹמְדִים׃ מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפִים  
שֵׁשׁ כְּנָפִים לְאֶחָד בִּשְׁתֵּים׃ יִכְסֶּה פָנָיו וּבִשְׁתֵּים יִכְסֶּה רַגְלָיו וּבִשְׁתֵּים  
א יַעֲוֹפֶף׃ וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ׃ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְהוָה  
ב צְבָאוֹת מֶלֶאכְל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ׃ וַיִּנְעֹו אַמּוֹת הַסָּפִים מִקּוֹל הַקּוֹרָא  
ג וְהַבֵּית יִמְלֵא עֲשָׂן׃ וְאָמַר אוֹיֵלִי כִי־נִדְמִיתִי כִּי אִישׁ טָמֵא־שִׁפְתָּיִם  
אֲנִכִּי וּבִתְוֹךְ עִם־טָמֵא שִׁפְתָּיִם אֲנִכִּי יוֹשֵׁב כִּי אֶת־הַמֶּלֶךְ יְהוָה  
ד צְבָאוֹת רָאוּ עֵינָי׃ וַיַּעַף אֵלַי אֶחָד מִן־הַשְּׂרָפִים וּבִידוֹ רִצָּפָה  
ה בְּמִלְקָתָיִם לָקַח מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ׃ וַיִּנְעַע עַל־פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה נִגַּע זֶה  
ו עַל־שִׁפְתֶּיךָ וְסֹר עֹנֶךָ וַחֲטֵאתֶךָ תִּכְפֹּר׃ וְאַשְׁמַע אֶת־קוֹל אֲדֹנָי אֲמַר  
ז אֶת־מִי אֲשַׁלַּח וּמִי יֵלֶךְ־לָנוּ וְאָמַר הַנְּנִי שְׁלַחְנִי׃ וַיֹּאמֶר לֵךְ וְאָמַרְתָּ  
ח לָעַם הַזֶּה שִׁמְעוּ שְׁמוֹעַ וְאַל־תִּבְיִנוּ וּרְאוּ רְאוּ וְאַל־תִּדְעוּ׃ הַשָּׁמַן  
ט לִבְהָעֵם הַזֶּה וְאֲזַנּוּ הַכֶּבֶד וְעֵינָיו הִשָּׁע פֶּן־יִרְאֶה בְּעֵינָיו וּבְאֲזַנּוֹ  
י שִׁמְעַע וּלְבָבוֹ יִבִּין וְשָׁב וּרְפָא לוֹ׃ וְאָמַר עַד־מָתִי אֲדֹנָי וַיֹּאמֶר עַד  
יֵא אֲשֶׁר אִם־שָׂאוּ עֲרִים מֵאִין יוֹשֵׁב וּבָתִּים מֵאִין אָדָם וְהִאֲדָמָה תִּשָּׂא  
יֵא שְׁמָמָה׃ וְרַחֵק יְהוָה אֶת־הָאָדָם וְרַבָּה הַעֲזוּבָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ׃ וְעוֹד  
יֵא בָּהּ עֲשִׂרְיָה וְשָׁבָה וְהִיתָה לְבָעֵר כָּאלֶה וּכְאֵלוֹן אֲשֶׁר בִּשְׁלֹכַת  
מִצְבַּת בָּם זָרַע קֹדֶשׁ מִצְבַּתָּה׃<sup>ו</sup> הַסְּפָרִידִים מְסִימִים כֹּאן, הַתִּימָנִים מְדֻלְּגִים מִכֹּאן  
יב וַיְהִי בִּימֵי אָחִז בֶּן־יֹותָם בֶּן־עֲזִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה עָלָה רָצִין כֹּג  
מֶלֶךְ־אַרְם וּפָקַח בֶּן־רַמְלִיָּהוּ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל יְרוּשָׁלַם לְמַלְחָמָה עָלֶיהָ  
יג וְלֹא יָכַל לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ׃ וַיִּגְדַּל לְבֵית דָּוִד לֵאמֹר נַחֲמָה  
אַרְם עַל־אַפְרַיִם וַיִּנְעַע לְבָבוֹ וּלְבָב עַמּוֹ כְּנוֹעַ עַצִּי־יַעַר  
יד מִפְּנֵי־רוּחַ׃<sup>ז</sup> וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יִשְׁעִיָּהוּ צֹא־נָא כֹד  
לְקִרְאֵת אָחִז אֶתָּה וּשְׂאָר יְשׁוּב בְּנֵךְ אֶל־קִצָּה תַעֲלֵת הַבְּרִכָּה  
טו הַעֲלִינָה אֶל־מִסְלַת שְׂדֵה כּוֹבֶס׃ וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הַשְׁמֹר וְהַשְׁלֵט  
אֶל־תִּירָא וּלְבָבְךָ אֶל־יֵרֶךְ מִשְׁנֵי זִנְבוֹת הָאוֹדִים הַעֲשֵׂנִים הָאֵלֶּה  
טז בְּחִיר־אָף רָצִין וְאַרְם וּבֶן־רַמְלִיָּהוּ׃ יַעַן כִּי־יַעַץ עָלֶיךָ אַרְם רָעָה  
יז אַפְרַיִם וּבֶן־רַמְלִיָּהוּ לֵאמֹר׃ נַעֲלָה בִיהוּדָה וְנִקְיָצְנָה וְנִבְקַעְנָה אֵלֵינוּ  
וְנִמְלִיךְ מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ אֶת בֶּן־טַבָּאֵל׃<sup>ח</sup>

| סדר | פסוק | המשך הפטרת סדרת יתרו בספר ישעיה                                                                                                                                                                                                      | פרשה        |
|-----|------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------|
| ג   | סד   | הַתִּימָנִים וְהַאֲשֻׁכְנָזִים מְדַלְּגִים לִכְאֵן כִּי־יֵלֵד יֶלֶד־לָנוּ בֶן־נָתַן־לָנוּ וְתָהִי הַמְּשֻׁרָה עַל־שִׁכְמוֹ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּלֶא יוֹעֵץ אֶל־גִּבּוֹר אָבִי־עַד                                                    | סוף פרשה לו |
| ד   | א    | שֵׁר־שָׁלוֹם: לֹם רַבָּה [לְמַרְבֵּה] הַמְּשֻׁרָה וּלְשָׁלוֹם אֵין־קֵץ עַל־כֶּסֶּא דָּוִד וְעַל־מַמְלַכְתּוֹ לְהַכִּין אֹתָהּ וּלְסַעְדָּהּ בְּמִשְׁפָּט וּבְצִדְקָה מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם קִנְאַת יְהוָה צָבָאוֹת תַּעֲשֶׂה־זֹאת: פ |             |